Бүхы оронуудай пролетаринар, нэгэдэгты!

БУРЯТ-МОНГОЛОЙ ҮНЭН

№ 125 (4761)
СРЕДА
ИЮНИИН
27
1945 оп

ВКП(б)-гэй Бурят-Монголой Обкомой, БМАССР-эй Верховно Соведэй ба ВКП(б)-гэй Улан-Удын Горкомой орган.

Сэн 20 мүнгэ

Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнда Улаан Армамнай арад зонойнгоо этигэл найдабарие нэрэтэй түрэтэйгөөр харюулба гээшэ. Тэрэнэй алдарта сэрэгшэд Эхэ оронойнгоо үмэнэ өөрынгөө үүргэ уялгые эрхим һайнаар дүүргэбэ.

(Илалтын парад дээрэ Советскэ Союзай Маршал Г. К. Жуковай хэлэһэн үгэһөө).

Татарска АССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ Татарска АССР-эй Арадай Комиссарнарай Соведтэ ВКП(б)-гэй Татарска Обкомдо

ССР Союзай Арадай Комиссарнарай Совет ба ВКП(б)-гэй Центральна Комитет болбол Татарска АССР-эй бии болоһонһоо хойшо 25 жэл гүйсэһэн үдэртэ Татарска Автономно Советскэ Социалистическэ Республикын хүдэлмэришэд, колхознигууд болон интеллигенциие амаршална.

Татарска арад зон болбол агуухэ арад зоной аха дүүгэй туһаламжатайгаар, Бүхэсоюзна Коммунистическэ большевигүүдэй партиин хүтэлбэри доро үнгэрэгшэ 25 жэл соо ажахын-политическэ болон культурна байгуулгын талаар ехэнүүд амжалтануудые түйлаба. Урдань гээгдэнги ба дарлалта доро байһан Татари болбол дээдэ зэргын ажаүйлэдбэритэй, хүдөө-ажалтай ба культуратай сэсэглэн мандажа байгаа социалистическэ республика болонхой. Республикын колхозууд ба совхозуудай полинууд дээрэ хэдэн мянгаад тракторнууд, комбайнууд болон бусад хүдөө-ажалай орёо оньһото машинанууд хүдэлмэрилнэ. Тус республика дотор 4.000 шахуу эхин ба дунда һургуулинууд, 1.800 гаран библиотекэнүүд, 3.000 гаран клубүүд болон уншалгын байшангууд, олон тоото научно-шэнжэлгын эмхи-зургаанууд болон музейнүүд хүдэлмэрилдэг байна. Казаньда СССР-эй Академи Наукын филиал бии болгогдонхой. 12 дээдэ һургуулинууд, 6 театрнууд хүдэлмэрилнэ.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайнай үедэ татарска арад зон хадаа фабриканууд болон заводууд дээрэ ба колхозуудта шэн зоригто ажал хэжэ, немецко-фашистска булимтарагшадта эсэргүү тэмсэлдэ хабаадалсаад, советскэ арадуудай дайсанаа дараха агуухэ хэрэгтэ үнэтэ хубияа оруулжа, шэн габьяа болон эрэлхэг зориг гаргаһан байна.

Татарска АССР-эй арад зон болбол Советскэ Союз доторхи ахадүү болохо бүхы арад зонтой хамта манай советскэ Эхэ оронoй зол жаргалай түлөө саашадаа шэн зоригтойгоор хүдэлмэрилхэ бэзэ гэжэ ССР Союзай Арадай Комиссарнарай Совет ба ВКП(б)-эй Центральна Комитет лаб найдана.

ССР СОЮЗАЙ АРАДАЙ КОМИССАРНАРАЙ СОВЕТ	БОЛЬШЕВИГҮҮДЭЙ БҮХЭСОЮЗНА КОММУНИСТИЧЕСКЭ ПАРТИИН ЦЕНТРАЛЬНА КОМИТЕТ.

СССР-эй Верховно Соведэй нэгэдэхи зарлалгын XII сесси

Дайлалдажа байгаа армиин личнэ составай наһажаал болоһон хүнүүдые албанһаа табиха тухай ЗАКОН

Фашистска Германида эсэргүү Эсэгэ ороноо хамгаалгын агуухэ дайнай илалта түгэлдэрөөр дүүрэһэнэй дашарамда, Советскэ Социалистическэ Республикануудай Союзай Верховно Совет болбол Дайлалдажа байгаа армиин личнэ составай наһажаал болоһон хүнүүдые албанһаа табиха гээшэ зайлашагүй гэжэ тоолоно.

Энээнтэй зохилдуулан, Советскэ Социалистическэ Республикануудай Союзай Верховно Соведэй **тогтоохонь:**

1. Дайлалдажа байгаа армиин личнэ составай 13 жэл соохи ахалагша наһанай хүнүүдые гэртэнь бусааха—түрүүшын ээлжээнэй албанһаа табилга тухай ССР Союзай Арадай Комиссарнарай Соведэй дурадхалые баталха.

2. Энэ законой 1-дэхи пункт соо заагдаһан Дайлалдажа байгаа армиин личнэ составай 13 жэл соохи ахалагша наһанай хүнүүдые албанһаа табиха ябадалые 1945 оной хоёрдохи хахад соо дүүргэхэ.

3. Албанһаа табигдагшадые нютагтань хүртэр ябуулха гаргашые гүрэнэй хүзүүн дээрэ даажа абаха.

4. Албанһаа табигдагшадай замда ябахадань хэрэгтэй эдеэ хоолые гүрэнһөө гаргажа үгэхэ.

5. Албанһаа табигдагшадые гутал хубсаһаар дүүрэн хангаха.

6. Эсэгэ ороноо хамгаалгын агуухэ дайнай болоһон үе соо армида алба хэһэн жэл бүхэнэйнь түлөө албанһаа табигдагшадта нэгэн доро олгогдохо мүнгэн шангые иимэ хэмжээтэйгээр үгэхэ гэбэл:

а) ниитэ сэрэгэй тарифаар мүнгэн салин абажа байһан бүхы түрэлэй сэрэгүүд болон албанай рядовой составта—алба хэһэн жэл бүхэнэйнь түлөө жэлэйнь оклад:

б) нэмэлтэ салин абадаг тусхай частьнууд болон подразделенинн рядовой составта—алба хэһэн жэл бүхэнэйнь түлөө хахад жэлэйнь оклад;

в) бүхы түрэлэй сэрэгүүдэй сержантска составта—алба хэһэн жэл бүхэнэйнь түлөө хахад жэлэйнь салингые тушаалайнь хирэ зэргээр 900 түхэриг хүртэр ба 300 түхэригһөө доошо бэшэ хэмжээтэйгээр;

г) Эсэгэ ороноо хамгаалгын агуухэ дайнай үе соо алба хэжэ гараһан офицерскэ составта:

Нэгэ жэлдэ—хоёр һарын оклад,
Хоёр жэлдэ—гурбан һарын оклад,
Гурбан жэлдэ—дүрбэн һарын оклад,
Дүрбэн жэлдэ—табан һарын оклад.

1. Армиһаа табигдажа нютагтаа бусаһан таряашадай ажал хүдэлмэридэ ороходонь ба гэрэй ажалтай болоходонь тэдэндэ али болохо туһаламжа үзүүлхыень союзна болон автономно республикануудай Арадай Комиссарнарай Соведые, ажалшадай депутадуудай хизаарай ба областной соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүдые болон колхозуудай правлениие уялгалха.

2. Немецкэ эзэмдэлгэһээ хохидоһон нютагуудта мүнөө Улаан Армиһаа табигдаһан аад, гэр байра бариха гү, али һэргээн заһаха гэһэн хүнүүдтэ барилгын модо бэлдэхынь тулада модо отолхо фондые түлөөһэгүйгөөр таһалжа үгэхыень союзна болон автономно республикануудай Арадай Комиссарнарай Соведые, ажалшадай депутадуудай хизаарай болон областной соведүүдэй гүйсэдхэхэ комитедүүдые уялгалха.

3. Немецкэ эзэмдэлгэһээ хохидоһон нютагуудта албанһаа табигдаһан хүнүүдэй гэр байрануудаа һэльбэн заһаха ба шэнээр барихынь тулада мүнгэ хэрэглээд байгаа хадань, 5-һаа 10 мянган түхэриг хүртэр мүнгэ 5-һаа 10 хүртэр жэл соо бусааха болзортойгоор зээлеэр гаргажа үгэхыень коммунальна ба гэр байрын барилгада мүнгэ гаргаха бүхэсоюзна банкые (цекомбанк) уялгалха.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй түрүүлэгшэ
М. КАЛИНИН

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй секретарь
А. ГОРКИН.

Москва, Кремль.
1945 оной июнин 23.

Илалтын парад

Июнин 24-дэ, Москвада, Эсэгэ ороноо хамгаалгын агуухэ дайнда Германиие илаһан ябадалые тэмдэглэхын тулада, Дайлалдажа байгаа армиин, Уһан-Сэрэгэй Флодой ба Московско гарнизоной сэрэгүүдэй парад—илалтын парад болобо.

Илагшадай жабхаланта ехэ һайндэртэ 10 фронтнууд ба Уһан-Сэрэгэй Флодой сводно полкнууд ерэһэн байна. Мүнөө үеын дайнай агуухэ тулалдаанудта үлэмжэ ехээр шалгарһан сэрэгшэд, геройнууд тэрээндэ оролсоһон байна.

Энэ түүхэтэ үдэр тухай манай советскэ хүнүүд дайн сэрэгэй боложо байха үедэ бододог байгаа. Энэ үдэр манай столица хадаа Москва шадарһаа Зүүн Пруссии ба Померании хүртэр, Волгоһоо Эльба хүртэр, Сталинградһаа Берлин хүртэр дайшалхы тугуудые алдар солотойгоор мандуулжа ябаһан сэрэгшэд—илагшадаа угтаба.

Дайн сэрэгэй дүрбэн жэл, манай Эхэ оронoй эрхэ сүлөөгэй ба бэеэ даанхай байдалай түлөө болоһон агуухэ тулалдаануудай дүрбэн жэл хойномнай үлөө. Энэ жэлнүүдэй үедэ Ленин—Сталинаар байгуулагдаһан ба һургагдаһан манай эрэлхэг баатар Улаан Арми байлдаануудые хэжэ бэежэһэн ба хатуужаһан, дайшалхы дүй дуршэлнүүдээр баян болоһон байна. Туяатажа байгаа илалтада хүргэһэн тэрэнэй дайшалхы зам хүндэ бэрхэшье һаа, алдар солотой байгаа.

1941 он хэндэшье мартагдашагүй. Тиихэдэ гитлеровскэ империалистнууд хадаа Советскэ Союзые унагааха, манай арадые боолшолхо, манай газар нютагые, манай баялигые эзэлэн абаха гэжэ бодоод, манай Эхэ орондо хорото муухай гэнтын добтолго хэһэн бэлэй. Европа дээгүүр сахилгаан түргэн марш хэһэнэй һүүлээр ахир өөдэгүй Гитлер Наполеонтой бэеэ жэшэжэ, эрхэ сүлөөдэ дуратай советскэ арадые «сахилгаан түргэнөөр» богоолшолон абаха гэжэ һанаһан байгаа. Тэрэ хадаа һургуулитай болоһон алууршадайгаа армиие, өөрынгөө союзнигуудай ба сателлидүүдэй тонуул арминуудые бидэндэ эсэргүүсүүлэн табиһан байна. Дайсанай хэдэн мянгаад танкнууд ба самолёдууд манай газар нютаг худар, манай огторгой дайда худар шургажа ороһон, амгалан тайбан һуужа байһан городууд ба тосхонуудые һүйдхэжэ ороһон байна.

Бидэнэр 1941 оной хэсүү хүндэ үдэрнүүдые, дайнай түрүүшын бидэндэ зохидгүй үе тухай мартаагүйбди. Теэд эгээ хүндэ шэрүүн минутануудташье манай арми, манай арад зон илаха байһандаа бата найдажа байгаа. Бидэнэр агуухэ Сталинай сэсэн мэргэн үгэнүүдые һананабди. Нүхэр Сталин советскэ хүнүүдтэ хандажа, 1941 оной июлиин 3-да нигэжэ хэлээ һэн: «Илагдашагүй арми гэжэ мүнөө үгы ба байгаашье үгы юм», «гитлеровскэ фашистска арми хадаа Наполеон ба Вильгельмын арминуудай бута сохигдоһондол адляар бута сохигдожо болохо ба бута сохигдохошье байна».

Бүхы советскэ хүнүүд нэгэ хүндэл адляар вождиингоо уряалаар немецко-фашистска эзэмдэгшэдтэ эсэргүү арюун нангин дайнда бодожо ороһон байна. Манай орон айхабтар ехэ сэрэгэй лагерь болоо. Шэнэ-шэнэ сэрэгүүд дайлалдажа байгаа арминуудта, фронтын лини тээшэ үдэр бүри, урдаһа бүридэ ошожо байгаа һэн. Уралай, Сибириин, Волга шадарай заводууд дээрэ, манай уужам хүлхэ гүрэнэй булан тохой бүридэ булад түмэр шудхагдажа, буу зэбсэг хэгдэжэ байһан, танк ба самолёдууд бүтээгдэжэ байһан, һомо хэрэгсэлнүүд бэлдэгдэжэ байһан юм.

«Хамаг юумэеэ фронтдо, хамаг юумэеэ илалтада» гэһэн лозунгтойгоор хэдэн олон миллион советскэ хүнүүд ажа һууһан, тэрэнэй тулада ажаллажа байһан юм. Дайн сэрэгэй үедэ өөрынгөө дивизинүүдэй тооe 4 дахин олон болгоһон Улаан Арми хадаа амгалан тайбан сагайхида орходоо 15 дахин ехэ танкнуудтай болоһон, манай авиаци ба артиллериин тоо 5 дахин ургажа нэмэһэн байна. Энэ хадаа дайсаниие дарахын хэрэгтэ, илалтын ара талын труженигүүдэй хэһэн аша туһа гээшэ.

Агуухэ Сталинаар хүмүүжүүлэгдэһэн ба һургагдаһан манай сэрэгшэд хадаа—маршалһаа эхилээд жиирэй боец хүртэрөө—дайн байлдаанууд соо хатуужаһан, илаха ябадалай агуухэ шадабарида һураһан байна. Дээрэлхүү зэбүүн дайсан хадаа хүсэн түгэлдэр Улаан Армиин айхабтар шанга сохилтонуудай хүсые өөрынгөө нюрган дээрэ үзэжэ мэдэһэн байна!

Ленинград ба Москва шадар болоһон агуухэ тулалдаанууд, Одесса ба Севастополиин оборона, мүнөө болоһон дайн сэрэгтэ шиидхэхы эрьелтэ хэһэн героическэ сталинградска эпопея хадаа Эсэгэ ороноо хамгаалгын агуухэ дайнай түүхэдэ, манай Эхэ оронoй түүхэдэ алтан үзэгүүдээр бэшэгдэхэ байна. Улаан Арми болбол ара талын түгэлдэр бата туһаламжа абажа бүхы арад зондо түшэглэжэ, дайн сэрэгэй ябаса дундуур ургажа ба бүхэжэжэ байһан, амидархы шэнэ хүсэнүүдые абажа байһан юм. Манай арми хадаа убэлдөөшье зундаашье добтолго хэжэ байһан, хабарай хагсуу нойтон сагташье, убэлэй саһатай шэрүүн үедэшье дайсаниие бута сохихо ба үгы хэхэ талаар толотомо һайн операцинуудые бэелүүлжэ байһан юм. Тэрэ хадаа улам бүри хатуу шанга боложо байһан сохилтонуудые дайсанда саг үргэлжэ хэжэ байгаа. Манай Эхэ оронoй столица болбол дайн байлдаануудай геройнуудта салют мэндэ үгэжэ байгаа. Илалтын баярай салютууд хадаа дайн сэрэгэй үдэрнүүдэй алдар солын үг заншал болоо. Советскэ хүн бүхэн радиостанциин танил абяануудые дуулаад, Верховно Главнокомандалагшын ээлжээтэ приказые дамжуулһан дикторэй үгэнүүдые сэжэг зүрхэнэй баяраар угтажа шагнадаг байгаа.

Үни удаан хүлеэһэн саг ерэбэ. Түрэл инаг советскэ газар нютагнай немецко-фашистска эзэмдэгшэдһээ бүри мүһэн сүлөөлэгдөө! Манай баатар геройнор гүрэнэйнгөө хилые алад гаража, дайн байлдааниие дайсанай газар дээрэ абаашаһан байха юм. Дайн сэрэг хадаа манай хилэ хизаарһаа холо саашаа ошобо. Москва болбол Будапешт ба Веные абахын түлөө, Белград ба Варшавые сүлөөлхын түлөө болоһон байлдаануудта шалгарһан дивизинүүд ба полкнуудта салют мэндэ хүргэдэг байгаа... Түүхэтэ майн 2-ой үдэр ерэбэ. Немецкэ столицые—Берлиниие Улаан Армиин эзэлжэ абаһанай хүндэлэлдэ 324 ехэ буунуудһаа үгэһэн салют мэндые бидэнэр дуулаа һэмди.

Нэгэ хэдэн үдэр болоод байхада фашистска Германи хадаа Улаан Армиин ба союзнигуудай сэрэгүүдэй сохилтонууд доро диилдэжэ унаа һэн. Майн 9-дэ, Илалтын агуухэ үдэртэ, нүхэр Сталинай сэсэн иимэ үгэнүүдые дуулаа һэмди: «Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуухэ дайн манай хүсэд илалтаар дүүрэе. Европодохи дайнай үе дууһаа. Амгалан тайбан хүгжэлтын үе эхилбэ. Минии хүндэтэ Эсэгэ оронoй эрэгтэй эмэгтэйшүүд, таанарые илалтаар амаршалнаб!»

Манай героическэ арад, манай героическэ арми Эсэгэ оронойнгоо үмэнэ өөрынгөө үүргые арюун нангинаар дүүргэбэ гээшэ.

* * *

Москва болбол аалихан намдуу үйлсэнүүд худар танкнууд болон артиллериин нэрьеһээр орожо ерэхэдэнь үглөөгүүр эртэ нойрһоон һэрибэ. Улаан талмай тээшэ шэглэн хүндэ самоходно ехэ буунууд, танкнууд, автомобильнууд, хүягта машинанууд, мотоциклнууд захагүй олоор һубарижа ябаа. Гэр байрануудай сонхонууд нээгдэжэ, тэндэһээ хэдэн мянгаад хүнүүд советскэ техникын энэ хүсэн түгэс марш боложо байхыень нюдөөрөө хараба.

Мүнөөдэр барагар бүрхэг үглөөгүүр боложо байгаашье һаань, боецууд, офицернүүд болон генералнуудай шэг шарайнуудынь, москвичуудай шэг шарайнуудынь баяртай хүхюун харагдана. Һайндэрэй янзаар шэмэгдэнхэй Москва өөрынгөө түрэл хүбүүдые, дайн сэрэгэй геройнуудые угтажа байна гээшэ. Элэ сэрэгшэд Украинын тала дайдаар, Белоруссиин ой модон соогуур ябажа үзэһэн, аяар холын Заполярьеда дайлалдаһан, Карпатын хада уулануудые дабажа гараһан, аяар холо хариин орондо, дайсанай газар дээрэ байлдаануудые хэһэн байна. Тиигээд мүнөө тэдэнэр илагшадай парадта хабаадалсахын тулада, өөһэдыень һурган хүмүүжүүлһэн, өөһэдыень илалтаһаа илалта тээшэ ударидаһан вождь, багша, полководец түрэл Сталинаа харахын тулада, түүхэтэ Улаан талмай тээшэ шэглэн ошожо ябанад.

9 час багта сэрэгүүд Улаан талмай дээрэ жагсаба, частьнууд болон соединенинүүд Горькиин үйлсэ, Революциин талмай, Охотный рядые дүүргээд байна. Сэрэгүүд нэгэ газартаа зогсобо. Эндэ шэн габьяата советскэ буу зэбсэгэйнь бүхы түрэлэй сэрэгүүдэй түлөөлэгшэд—ябган сэрэгүүд ба лётчигууд, артиллеристнууд ба сапёрнууд, танкистнууд ба миномётчигууд бии байна. Трибуна дээгүүр угаа олон айлшад дүүрэн байнал. Эндэ советскэ арадай үнгэ шэмэгынь болохо—урда үдэрынь дүүрэһэн сессидэ хабаадалсагшад СССР-эй Верховно Соведэй депутадууд, Советскэ Союзай Геройнууд ба Социалистическэ Ажалай Геройнууд, алдарта советскэ эрдэмтэд, искусство болон литературын мастернууд, Московско фабрикануудай болон заводуудай стахановецууд байлсана.

Трибуна дээгүүр мүн дипломатическа корпусой членүүд, хариин гүрэнүүдэй сэрэгэй миссинүүдые толгойлогшод болон далайн-сэрэгэй атташе һууринуудаа эзэлнэ.

Парадай эхилхэ саг хүртэр оройлдоо нэгэ хэдэхэн минута үлөө.

Мавзолейн трибуна дээрэ нүхэр Сталин, нүхэд Молотов, Калинин, Ворошилов, Каганович, Микоян, Жданов, Хрущёв, Берия, Маленков, Вознесенский, Булганин, Будённый, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй членүүд болон бусад гаража ерээ.

Нүхэр Сталин болон тэрэнэй соратнигуудые хүндэлжэ талмай дээрэ халуун овации болоно. Арад зон хадаа илалтые зохёогшо, агуухэ вождь болон полководецые амаршална.

Кремлевскэ курантнуудай арба дахин сохиходонь, парадай ёһолол эхилхэнь гэжэ мэдэгдэбэ. Илалтын парадые угтан абаха Советскэ Союзай Маршал Г. К. Жуков сагаан мори унаад, Спасска башниин үүдээр гаража ерээ.

Илалтын парадые командалагша Советскэ Союзай Маршал К. К. Рокоссовский хара мори унаад Маршалай урдаһаа угтаба.

—Нүхэр Маршал, Дайлалдажа байгаа армиин болон Московско гарнизоной сэрэгүүд илалтын парад хэхын тула жагсаад байна!—гээд, Рокоссовский рапортална.

Парадые командалагшын рапорт абаад, Маршал Жуков сэрэгүүдые эрьебэ.

—Мэндэ амар, нүхэдүүд!

—Амарые хүсэнэбди, нүхэр Маршал!—гээд, хэдэ мянган хүнэй нэрьесэ харюусахань дуулдана.

—Илалтын һайндэртэ таанарые амаршалнаб!

Тэрэнэйнь харюуда баатарлиг ехэ «Ура» хашхаралган талмай дээгүүр сууряатана.

Сэрэгүүдые эрьежэ дүүргэбэ. Нүхэр Жуков Мавзолейн трибуна дээрэ гараба. «Барандаа шагнагты!» гээд фанфаристнууд дохёо үгэнэ. Советскэ Союзай Маршал Г. К. Жуков үгэ хэлэжэ сэрэгүүдтэ болон советскэ арад зондо хандаба.



Советскэ Союзай Маршал Г. К. Жуков.

1945 оной июнин 24-дэ болоһон Илалтын парад дээрэ Советскэ Союзай Маршал Г. К. Жуковай хэлэһэн үгэ

Нүхэд улаанармеецүүд болон улаанфлотецүүд, арми болон флодой сержантнууд ба старшинанууд, офицернүүд, генералнууд болон адмиралнууд!

Нүхэд эрэгтэй эмэгтэй хүдэлмэришэд, эрэгтэй эмэгтэй колхознигууд, наука, техникэ болон искусствын хүдэлмэрилэгшэд, советскэ албан газар болон предприятинуудай албахаагшад!

Дайшалхы хани нүхэдни!

Советскэ правительство болон Бүхэсоюзна коммунистическэ большевигүүдэй партиин үмэнэһөө ба тэдэнэй даалгабаряар германска империализмые дараһан агуухэ илалтатайгаар таанарые амаршалнаб.

Мүнөөдэр манай Эхэ оронoй столица Москва болбол энэ илалтые түйлаһан шэн габьяата советскэ сэрэгшэдтэ Эхэ оронойнгоо үмэнэһөө баярые хүргэхэнь гээшэ. Мүнөөдэр илагша-сэрэгшэд, сталинска сэрэгэй һургуулида һуража гараһан хүнүүд болбол хэдэн олон илалтануудай хэзээдэ мүнхэ алдар суугаар бүрхөөгдэһэн дайшалхы тугуудаа Москвагай үйлсөөр болон буурал үбгэн Кремлиин хажуугаар абажа гарахань гээшэ.

Дүрбэн жэлэй саада тэд немецко-фашистска һүрэг алууршад болбол манай орондо дээрмэшэн зангаар добтолон ороо һэн. Тиихэдэнь советскэ арад зон энхэ амгалан ажалаа орхижо, Эсэгэ оронойнгоо нэрэ түрэ, бэеэ даанхай байдалые аршалан хамгаалхын тулада буу зэбсэгүүдые гартаа барижа бодохо баатай болоо бэлэй. Энэ мэхэтэ муухай ба айхабтар хүсэтэй дайсан болохо фашистска Германитай хэһэн дайн хадаа бидэндэ хүндэ хэсүү ба һүртэй ехэ туршалга болоһон байна. Нүхэр Сталинай хэлэһээр хадаа, советскэ гүрэнэй ажаһуудал ба үхэл тухай, СССР-эй арадуудай ажаһуудал ба үхэл тухай, манай арад зоной эрхэтэй сүлөөтэй байха гү, али боолшолгодо орохо тухай хэрэг гараа гээшэ һэн.

Эхин түрүүн дайнай ябаса хадаа манда таатай зохид бэшэ байгаа бэлэй. Бидэнэр сэрэгэй урагшагүйдэлгэдэ орожо, манайда яахын аргагүй бэрхэ байдал тохёолдоһон сагууд болодог һэн. Дайсан болбол манай Эхэ оронoй улаан зүрхэн болохо—Москва тээшэ дүгташажа, тэндэ илалтаяа ёһолон тэмдэглэхээр бэлдэжэ байгаа һэн. Тиихэ сагта ганса дайсанай бэшэ, мүн хилын саана байһан манай олоншог хани нүхэдшье Улаан Арми гээшэ немецкэ сэрэгэй машинын айхабтар ехэ түрилтын урдаһаа тулажа бирахагүй гэжэ тоолодог бэлэй. Зүгөөр, манай арад зон болон Улаан Армимнай урма зоригоо хухараагүй. Гениальна сталинска алад харалгаар зэбсэгжэһэн. Ленин—Сталинай партяар зоригжуулагдаһан бидэнэр өөрынгөө үнэнтэ зүб хэрэгэй илажа гараха байһанда сохом этигэжэ байгаабди.

Түрэл газарайнгаа гэшхэм бүхэниие аршалан ябаһан, баатаршалгын эди шэдинүүдые дайн байлдаан соогуур гаргаһан советскэ сэрэгүүд дайсаниие сохом лаб сохихо, сталинска сэрэгэй эрдэм наукын хамаг бүхы заабаряар сохихо гэжэ хатуу зоригтойгоор һураһан байна. Теэд тэдэнэр тиигэжэ һураа. Немецкэ сэрэгүүдэй түрилтые сухарюулан сохёод, Улаан Армимнай өөрынгөө гениальна полководец Маршал Сталинай ударидалгаар ябажа эрид шанга добтолго хэжэ ороһон, советскэ газар дайдые дайсанһаа сэбэрлэһэн, дайн байлдааниие, Германиин газар дээрэ абаашаһан, гитлеровскэ армиие үндыхөө болиторынь хяа һамна сохёод, илалтын тугые Берлин дээрэ мандуулһан байха юм. Тиигэжэ харатай муухай немецкэ булимтарагшад манай арюун һайхан газар дээрэ добтолон ороһон бусад хариин булимтарагшадтал адаляар дарагдаһан байна. Бидэнние хюдахамнай гэжэ һэлмээ далайһан аад, немецүүд өөһэдөө манайхинай һэлмэһээ хосорбо гээшэ.

Агуухэ державанууд болохо — Советскэ Союз, Америкын Холбоото Штадууд болон Великобританиин нэгэдэжэ хүсэеэ гаргахадань, фашистска Германи үнэһэн тобориг болон дарагдаба. Тэрэнэй айдаһатай ехэ сэрэгэй машина үй бута сохигдобо. Гэмтэ ябадал үүсхэгшэ гитлеровскэ правительство үгы хэгдээ. Европодо немецко-фашистска шүнахай добтолгонуудые хэхэ гуламта усадхагдаа. Хүн түрэлтэн гээшэ өөрынгөө хорото муухай дайсан болохо германска фашизмһаа хагасаба.

Германиие дараһан түүхэтэ илалта түйлаха ябадалда Советскэ Союз гээшэ гол ехэ шиидхэхы юумэ бүтээбэ гэжэ мүнөө бүгэдөөрөө мэдэрдэг болоо. Гурбан жэлэй турша соо Улаан Армимнай Германиин ба тэрэнэй сателлидүүдэй зэбсэгтэ хүсэнүүдтэ эсэргүүсэн хам орожо, гансаараа тулаһан байна. Дайн сэрэгэй турша соогуур немецкэ армиин гол ехэ хүсэнүүдынь советско-германска фронт дээрэ татагдан асарагдаад, эндэ тэдэнэр хюдагдаһан гү, али плендэ абтаһан байха юм. Советско-германска фронт дээрэ германска буу зэбсэгэй сүү нэрэнь хүл доро гэшхэгдээд, Европодохи дайн байлдаанай илалта түгэлдэрөөр дүүрэхээ байһаниинь уридшалан шиидхэгдэһэн байгаа.

Дайн сэрэг гээшэ манай армиин баатарлиг ехэ хүсэн ба үзэгдөөгүй геройзмые харуулхаһаа гадна, мүн манайхинай стратеги болон тактикын дайсанай стратеги ба тактикаһаа хүсэд бүлүү байһыень харуулба. Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай илалта түгэлдэрөөр дүүрэһэн байхатань, манай түрүү зэргын Сталинска сэрэгэй наукын манлайһаниие харуулнабди.

Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнда Улаан Армимнай арад зонойнгоо этигэл найдабарие нэрэтэй түрэтэйгөөр харюулба гээшэ. Тэрэнэй алдарта сэрэгшэд Эхэ оронойнгоо үмэнэ өөрынгөө үүргэ уялгые эрхим һайнаар дүүргэбэ. Улаан Армимнай Эсэгэ оронойнгоо эрхэ сүлөө болон бэеэ даанхай байдалые аршалхаһаа гадна, мүн Европын арадуудые немецкэ дарлалтаһаа сүлөөлһэн байна. Энээнһээ хойшо манай илалта түгэлдэр Улаан Арми болбол алдар суугаар бүрхөөгдэһэн сүлөөлэгшэ-арми боложо,

(Үргэлжэлэлынь 2-дохи нюурта).

Илалтын парад

(Үргэлжэлэл. Эхинийнь 1-дэхи нюурта).

дэлхэйн түүхэ домогто хэтэ мүнхэдөө орохонь гээшэ.

Эсэгэ ороноо хамгаалха дайн дүүрэө. Түүхэ домогто үшөө үзэгдөөгүй байһан илалта туйлагдаба. Энэ агуу ехэ илалта туйлаһан булагайманай өхин хадаа манай социалистическэ байгуулалта, большевистскэ партиин сэсэ мэргэн ударидалга, советскэ правительствын зүб политика, манай оронойной арадуудай морально-политическэ нэгэдэл, Улаан Арминмнай баатарлиг ехэ хүсэн ба советскэ арад зоной шэн габьяата ажал болоно.

Манай агуу ехэ вождь болон гениальна полководец, Советскэ Союзай Маршал Сталин бидэниие, илалта тээшэ хүтэлжэ ябаһан хадань, бидэнэр дайсанаа дараад илажа гараабди!

Нүхэдүүд!

Германска империализмые дараһан илалтые хүндэ хүшэр гээлтэдэ орожо туйлаабди. Дайсантай хэгдэһэн шэрүүн хатуу байлдаануудай соогуур манай арадай эрхим хүбүүд ба басагад болохо нилээд олон дайшалхы хани нүхэднай баатарнуудай үхэлөөр наһа бараба. Тэдэнэр дайсанаа дараха илалтын түлөө Эсэгэ оронойнгоо үргэлдэ өөһэдынгөө ами наһан болохо—эгээн үнэтэй юумэе үгэһэн байна. Мүнөөдэр, агуу ехэ баяр ёһололой үдэртэ тэдэнэй арюун нангин дурасхаалыень тэмдэглээд:

—Манай советскэ Эхэ оронойгоо түлөө дайн байлдаануудта ами бэеэ үгэһэн геройнууд хэтэ мүнхэдөө алдаршаг!—гэжэ хэлэхэбди.

Дүрбэн жэлдэ шэрүүн хатуу байлдаануудые хэһэнэйнгээ һүүлээр бидэнэр энхэ амгалан хүгжэлтын үедэ оробо гээшэбди. Айхабтар хүндэ хүшэр дай хэжэ гараһан аад, манай гүрэн бури ехэ хүсэтэй болобо, тиихэдэ Улаан Арминмнай дэлхэй дээрэ эгээн эрхим ба хүсэтэй арми болобо. Теэд бидэнэр советскэ хүнүүд мэдээшэрхэхэ ба һанаагаа амаршаха ёһотой бэшэбди. Бидэнэр энээнһээ хойшоошье Эхэ оронойнгоо сэрэгэй-экономическа хүсыень улам бүхэжүүлхэ, өөрынгөө дайшалхы мэргэжэлые эсэхэ-сусахые мэдэнгүйгөөр наринжуулха, Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай баялиг ехэ дүй дүршэлые шудалха, советскэ сэрэгэй эрдэм наукые улам дэлгэрүүлхэ зэргэтэй байнабди.

Нүхэдүүд!

Мүнөөдэр хадаа манай гүрэнэй болоод, тэрэнэй зэбсэгтэ хүсэнүүдэй хүсэ шадалые харуулһан хурса һайхан демонстраци боложо, түүхэ домогто орохонь гээшэ. Энээнһээ хойшодоошье манай Улаан Арми болоод манай Үһан-Сэрэгэй флот хадаа Советскэ Социалистическэ Республикануудай Союзай гүрэнэй ашаг туһые хэзээ бүхэндэ хаанагүй лаангүй аршалан хамгаалхаар бэлэн байһан, манай агуу ехэ илалтануудай найдалтай сахюул болохо байһандань ажаг һэжэг һанагданагүй.

Манай илата мандаха болтогой!

Манай Эхэ ороной нэрэ түрэ, эрхэ сүлөө болон бэеэ даанхай байдалые аршалан абарһан илалта түгэлдэр сэрэгшэд алдар сууда гараг лэ!

Дайсанаа даража илаһан арад болохо агуу ехэ советскэ арад зоной алдар сөлонь мандаг!

Манай илалтые зоригжуулагша ба эмхидхэгшэ Ленин—Сталинай агуу ехэ парти алдаршаг!

Манай сэсэ мэргэн вождь ба полководец, Советскэ Союзай Маршал агуу ехэ Сталин алдаршаг лэ!

Ура!

Манай хүсэн түгэс Эхэ орон, дайсанаа даража илаһан советскэ арад мандаха болтогой, Улаан Арми мандаха болтогой, Агуу ехэ вождь ба полководец, Верховно Главнокомандалагша Советскэ Союзай Маршал нүхэр Сталин мандаха болтогой гэжэ юрөөл табиһан Маршал **Жуковай** дүүргэлтын үгэнүүдые Улаан талмай дээрэ байгшад агуу ехэ «Ура» хашхаралгаар, нэрьемэ альга ташалгаар угтаба.

* * *

Советскэ Союзай гайхамшаг ехэ гимн ханхинан дуулдана. Тиихэдээ гимнын дуунинь артиллериин салют нэрьехэдэ «Ура» хашхаралдахада нэгэдэжэ, сууряатан зэдэлнэ. Эдэ бүгэдэ хадаа илалтын баярай симфони боложо зэдэлнэ. Энэ симфониие Улаан талмай, Москва барандаа дуулалсан дүнгэлсэнэ, энэ минутада бүхы оромнай, бүхы советскэ арадай тэрэниие дүнгэлсэнэ. Хэдэн мянгаад нюдэн трибуна тээшэ, түрэл Сталин тээшэ шэртэн харана. Энэ үедэ Улаан талмай дээрэ байһан хүн бүхэн алдарта Эхэ оронойнгоо түлөө, манай сэрэгшэ ба ажалша баатарлиг арад зоной түлөө, манай Улаан Арминн түлөө, манай түрэл большевистскэ партиин түлөө омгорхолоор дүүрэнхэй.

«Парад, анхаралтай байгты!» гэһэн команда үгтэнэ. Барабан сохихо абяан дуулдана.

Баяр ёһололой марш эхилээ, эгээн түрүүн Карельскэ фронтын сводно полк ябажа гараа. Советскэ Союзай Маршал Мерецков колонные толгойлжо ябана. Сводно полкые 11 орден ба медальнуудай кавалер, генерал-майор Калиновский гэгшэ командална.

Алтан сасагтай үнгэ бүриин орденско лентнүүд дайшалхы тугуудай эшэнүүдые шэмэглэнэ. Шэн габьяата сэрэгшэд өөһэдынгөө тугуудые аяар холын Хойто зүгһөө асараа, тэндэ бүр шабартай намаг соогуур, хада хабсагай болон нуурнуудай дундуур ябажа дайсаниие хяа сохиһон байгаа. Туг залагшадай дунда ахалагша сержант Одинцов гэгшэ ябалсана. Энэ зурхэтэй бэрхэ пулемётчик, 200 гаран гитлеровецые үгы хэһэн байна.

Өө-мөөгүйгөөр бэеэ заһанхай. Сэбэр алхам, нэгэ жэгдээр ябалган харагдана. Дайсанаа дараһан илагша-сэрэгшэдэй түүхэтэ парад онсо һайнаар эхилбэ!

Ленинградска фронтын сэрэгшэдэй колонные Советскэ Союзай Маршал Говоров толгойлжо ябана.

Энэ фронтын сэрэгүүд немецүүдые Ленинград шадар хяа һамна сохиһон, Таллиниие сүлөөлһэн, Карельскэ перешеек дээрэ дайсанай айхабтар ехээр түхеэрһэн хамгаалгын газарые һэтэ-уда сохиһон ба Выборгые сүлөөлһэн байха юм. Сэрэгшэд бүгэдөөрөө өө-мөөгүйгөөр бэеэ заһанхай. «Ленинградай оборонын түлөө» гэһэн хүндэлэлэй бронзово медальнууд хүн бүхэнэй үбсүүн дээрэ яларна.

Гал улаан үнгэтэй дайшалхы тугууд һалхинда намилзан хиисэнэ, тэдэ тугууд доро жагсаһан ленинградска дивизинүүд болон полкнууд дот болон дзотнуудтай, ганга нүхэнүүдтэй, проволко хашаатай болон миинэ политой дайсанай хойно-хойноһоонь һубарюулан гүнзэгыгөөр түхеэрһэн хамгаалтын газарые үй бута сохиһон байна.

Пулков, Ораниенбаум, Красное Село, Мга шадар болоһон түүхэтэ дайн байлдаанууд эдэ тугуудые хараһан байгаа. Сэрэгшэд-ленинградецууд өөһэдынгөө үүргэ уялгые арюун һайханаар дүүргэ. Тиин, мүнөө Улаан талмай болбол агуу ехэ Октябриин үлгы болохо Ленинэй городые нэрэтэй түрэтэйгөөр аршалжа абаһан арадайнгаа үнэн хүбүүдые харахадаа, нэрьесэ альгаа ташана.

Армиин генерал Баграмян түрүүтэй 1-дэхи Прибалтийска фронтын сэрэгүүдэй колоннонууд үнгэржэ гараа, эдэ сэрэгүүд дайсанай Земландска бөөгнэрэлгые хяа һамна сохихо ябадалые дүүргэһэн байгаа.

Германиин хилые хамагһаа түрүүн алхажа гараха хубида хүртэһэн 3-дахи Белорусска фронтын сводно полкын түрүүшын шеренга үзэгдэбэ. Полкын урда тэ Советскэ Союзай Маршал Василевский ябана. Тус полкые хоёр дахин Советскэ Союзай Герой, алдарта генерал Кошевой хүтэлнэ. Колоннын авангардда 36 дайшалхы тугуудые абажа ябаһан туг залагшад хоёр дабхар зэргэлээд ябана.

Ябган сэрэгшэдэй тэгшэ һайхан жагсаалда 16-дахи гвардейскэ Кенигсбергскэ корпусой сэрэгшэд ябана. Тэдэ сэрэгүүдые Советскэ Союзай Герой генерал Цыганов хүтэлнэ. Эгээ тэрэнэй солдадууд прусска милитаризмын гуламта болохо Кенигсберг гэжэ хэрэмые эрид шанга сохилтоор эзэлэн абаһан.

Мавзолей тээшэ 2-дохи Белорусска фронтын сводно полк дүтэлжэ ерээ. Трибунанууд дээрэ айхабтар ехэ альга ташалган болобо. Илагшадые нүхэр Сталин амаршална. Трибуна дээрэ байгшад бүгэдөөрөө альгаа ташана, бүхы Улаан Талмай болбол дайсантай хэһэн дайн байлдаанууд соогуур хэзээдэ мүнхэ алдар сууда гараһан Маршал Рокоссовскиин шэн габьяата сэрэгшэдые амаршална.

Бүхы түрэлнүүдэй сэрэгүүдэй түлөөлэгшэд болохо 20 Советскэ Союзай Геройнууд өөһэдынгөө частьнуудай арюун нангин дайшалхы тугуудые трибунын хажуугаар барьяад гарана. 2-дохи Белорусска фронтын соединенинүүдэй гайхамшаг ехэ илалтануудые правительствын тэмдэглэжэ үгэһэн орденуудай лентнүүд тугайнь эшэдэ хиисэнэ. Туг бүхэндэнь 2-һоо 6 хүртэр орденууд. Одер мүрэн дээрэ немецүүдэй хэһэн оборонные баатарлигаар һэтэ сохижо Балтиин далайн эрье тээшэ гараһан сэрэгшэд, гитлеровскэ Германиин түгэсхэлэй штурмда доболгодо дайсанай хэрэмүүдые сүмэрэн орожо абаха ябадалда хабаадагшад 13 хүртэр хүндэлэлэй хайрануудые абанхай.

Берлинэй түлөө болоһон байлдаануудай геройнууд—1-дэхи Белорусска фронтын сводно полк талмай дээрэ гаража ерээ. Эгээн түрүүн полкын командир, Советскэ Союзай Герой генерал-лейтенант Рослый гэгшэ ябана. Тэрээнтэй зэргэлээд Советскэ Союзай Герой генерал-майор Уайкен болон генерал-майор Соколов гэгшэд ябалсана. Удаа тээнь туг залагшадай хоёр ряд ябана. Хэзээдэ мүнхэ алдараар бүрхөөгдэһэн 36 дайшалхы тугуудые эрхим хүнүүд болохо—Берлинэй штурмын геройнууд абажа ябанад.

Майор Шаталин гэгшэ Старэ Руссын хажууһаа Берлин хүртэр ба тэрэнэй үйлсэнүүдээр рейхстаг хүртэр дайшалхы замаар ябажа гараһан Суворовой орденто 380-дахи буудалгын полкын дайшалхы тугые абажа ябана. Энэ туг доро жагсаһан тус полкын боецууд 1-дэхи Белорусска фронтые командалагша Советскэ Союзай Маршал Жуковай 1945 оной апрелиин 30-да гаргаһан приказые дуулаһан байгаа, тиихэдэ рейхстагай байшангые эзэлэн абаһанайнь түлөө тус соединениин личнэ составта баясхалан хүргэгдэһэн байна. Эрхим дээдэ эрэлхэг зориг, шэн габьяа болон баатаршалгын жэшээнүүдые бүхы дэлхэйдэ харуулһан, илалтын тугые диилдэһэн Берлин дээрэ мандуулһан илагша-сэрэгшэд мүнөө энэ торгон туг доро жагсаад алхажа ябанад.

Трибуна дээрэ суглараагшад болбол мэнэ һаяхан болоод дүүрэһэн дайн байлдаанууд соогуур Эсэгэ ороноо алдар сууда гаргаһан геройнуудые халуунаар амаршална.

Маршаар ябаһан сэрэгүүдэй дунда Польшын национальна эмблемэтэй тугууд харагдаба. Энэ хадаа польско сэрэгүүдэй дээдэ командованиин түлөөлэгшэд ябана гээшэ. Улаан Армитай сүг хамта демократическа Польшын эрхэ сүлөө болон бэеэ даанхай байхын түлөө шэн габьяатайгаар дайлалдаһан дайшалхы соединенинүүдэй түлөөлэгшэд болохо, польско армиин генеральна штабай начальник генерал Корчиц болон бусад польско генералнуудые Улаан талмай дээрэ байгшад халуун дулаанаар амаршална.

1-дэхи Украинска фронтын шэн габьяата частьнуудай туг залагшад талмай дээрэ харагдаба. Советскэ Союзай Маршал Конёвой командалга доро ябажа гараһан тэдэнэй дайшалхы замынь агуу ехэ ба алдартай һайхан байна. Мүнөө эндэ Улаан талмай дээрэ намилзан хиидэжэ байһан тугуудынь Воронежһоо Берлин хүртэр, Украинын тала дайдаһаа Прага хүртэр ото һэтэ ябажа гараа. 2 мянган гаран километр! Бүхы Украина, Польша, Силези, Саксони, Чехословаки дээгүүр ябажа гараа. Туг залагшадай дунда элитэ советскэ лётчик хоёр дахин Советскэ Союзай Герой болоһон Глинкын ябахые трибуна дээрэ байһан айлшад танина. Сводно полкын штандартые алдарта советскэ асс, гурба дахин Советскэ Союзай Герой болоһон полковник Покрышкин абажа ябана.

4-дэхи Украинска фронтын сводно полк болохо 7 батальон жэгдэ гоёор алхалан гараба. Ябган сэрэгүүд, артиллеристнүүд, танкистнүүд, лётчигууд, ябана...

4-дэхи Украинска фронтын солдадууд Сталинградһаа Хара далайн эрье хүртэр байлдаатайгаар ябажа гараа, тэдэнэр Венгриин столица болохо Будапештые немецкэ болон венгерскэ фашистнуудһаа сүлөөлһэн байгаа. Энэ колонные армиин генерал Ерёменко толгойлжо ябана. Полкын сэрэгшэдэй дунда 77 Советскэ Союзай Геройнууд ябалсана.

Мавзолей тээшэ шэглэн нэгэ жэгдэхэн алхамаар 2-дохи Украинска фронтын сэрэгшэд ошожо ябана. Энэ колонные Советскэ Союзай Маршал Малиновский толгойлжо ябаба. Баатар-солдадууд Белградһаа Прага хүртэр хүндэ хэсүү аад, алдарта һайхан замаар ябажа гараа. Тэдэнэр Украиные сүлөөлһэн ба тэндэ Корсунь-Шевченковскэ «котёл» гээшые бии болгоһон, манай Эхэ ороной хилэдэ эгээн түрүүн хүрэжэ, дайсаниие хилэһээ сааша гаргажа намнаһан байха юм; тэдэнэр дайсанай газар дээрэ эгээн түрүүн гараад, удаа тээнь немецүүдые Румынида, Венгридэ, Чехословакида үй бута сохибо. Тэдэнэр хэдэн арбаад уһа-мүрэнүүдые гаталһан, буурал сагаан Карпатын хада уулые хүндэлэн дабажа гараһан бэеэрээ үсэд шанга байлдаануудые хэһэнэйнгээ һүүлээр Венгриин столица болохо Будапештые гитлеровскэ булимтарагшадһаа сэбэрлээ һэн.

3-дахи Украинска фронтын колонные Советскэ Союзай Маршал Толбухин толгойлжо ябаба. Сводно полкые будапештскэ буудалгын корпусой командир, Советскэ Союзай Герой генерал-лейтенант Бирюков хүтэлжэ ябаа. Энэ фронтын сэрэгүүд Болгари болон тэрэнэй столица болохо софияе сүлөөлһэн, Австриин столица болохо Венгриһээ немецкэ булимтарагшадые намнажа тонилгоһон байха юм.

Энэ полкын эгээн түрүүн гвардеецүүдэй батальон ябана. Полкын туг залагшадай дунда дүрбэн Советскэ Союзай Геройнууд ба «алдар» гэжэ орденуудые бүлты зүүһэн старшина Тафистов ябаба. Гвардейскэ батальоной ротонуудай нэгыень Советскэ Союзай Герой гвардиин полковник Епашен гэгшэ толгойлжо ябана.

3-дахи Украинска фронтын сэрэгшэдэй дунда алдарта артиллерист ахалагша сержант Михаил Завалишин гэгшэ ябана. 22 наһатай энэ сэрэгшэ хүбүүн Курск шадар дайлалдаһан, Днепр мүрэниие гаталжа гараһан, Киевые сүлөөлхэдэ хабаадалсаһан байгаа. Энэ зурхэтэй бэрхэ сэрэгшэ хүбүүн хадаа дайсанай 17 танк болон самоходно үхэр буунуудые хяа сохибо. Тэрэ хадаа Ленинэй орденоор, Улаан Тугай орденоор, Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай 2-дохи зэргын орденоор, алдарай 2-дохи зэргын орденоор, Улаан Одоной хоёр орденоор, «Шэн габьяатай түлөө» медаляар шагнагдаһан ба Советскэ Союзай Герой гэһэн нэрэзэргэ абахаар табигданхай.

Хурса һэлмэнүүдээ ялалзуулан донской хасагууд ябажа гараба. Эндэ уг заяанай сэрэгшэд олон бии. Эндэ хасаг-гвардеец Сидор Трофимович Кузин ябана. Тэрэ хадаа бури дэлхэйн түрүүшын дайнда хабаадалсаад тиихэдэ зурхэтэйгээр дайлалдаһанайнгаа түлөө хоёр георгиевско крест абаа һэн. Теэд мүнөө болоһон Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнда шэн габьяа гаргаһанайнгаа түлөө алдарай 2 орденоор, 3 медаляар, Улаан Одоной орденоор шагнагданхай.

Улаан Талмай дээрэ далайн һэбшээн болоһондол гэбэ. Севастополец вице-адмирал Фадеевэй хүтэлжэ ябаһан сэрэгшэ моряагуудай сводно полк үзэгдэбэ. Сагаан сэнхир тугайнь урда тээ далайн моряк Советскэ Союзай Герой 2-дохи рангын капитан Алексеев ябана. Тэрэнэй торпедно катернууд 26 немецкэ кораблиие уһанда шэнгээһэн байгаа.

Сводно полкые толгойлон харадалайнхид ябана. Тэндэ Одессые аршалагшад, мүн Севастополиин хэзээдэ мүнхэ оборонодо хабаадагшад, Керчь, Новороссийск, Таганрог, Мариуполь, Констанци болон Варнада буулгагдаһан десантнууд ба штурмануудта хабаадалсагшад ябана... Улаан тугта Балтийска флодой батальон трибунын хажуугаар гараба. Ленинградай дэргэдэ немецкэ дивизинүүдые хяа буудаһан командирнууд ябалсана.

Советскэ Союзай Герой офицер Гуманенкын хүтэлжэ ябаһан торпедно катернуудай моряагуудай алдар сууда гараһан 2-дохи рото ябана.

Моряагуудай хойноһоо ерэжэ ябаһан нэгэ юрэ бусын колонно тээшэ бултадаа шэртэн харанад. Дайн байлдаан соогуур буляагдан абтаһан аад, мүнөө уруугаа харуулагдаһан дайсанай тугуудые 200 советскэ сэрэгшэд абажа ябана. Мавзолейтэй зэргэлжэ ерэмсээрээ илагшад зогсоод баруун тээшээ эрьеһэн бэеэрээ фашистска тугуудые мавзолейн хаяада газар дээрэ үзэн ядан байжа ээлжээгээр хаяна. Оркестрнүүд шэмээгүй боложо, барабануудай хүүгайгаар дарьяха абяан дуулдана. Хүн түрэлтэндэ зэбүүн муухайгаар харагдаха хохимой толгойтой-тугууд хойно хойноһоон газарта унана энэ хадаа гүнзэгы ушар удхатай хэрэг мүн. Энэ хорото муухай тугуудаа барьяад, гитлеровскэ һүрэг алуурша Европын гүрэнүүдэй, манай газар дээгүүр ябажа байһан саг байгаабшуу. Дүшэн нэгэн ондо энэ бэеэ үриһэн һэнгэргүй булимтарагшад тэдэ тугуудаа барьяад московско үйлсэнүүдээр ябажа гарахаар бэлдэһэн байгаа. Гитлеровскэ ахир сэрэгшэд ажабайдалда ехээр наадалуулаад һалаба! Тиин мүнөөдэр, илалтын парад болоһон үдэр, үнэһэн тоборигболгогдоһон фашистска германиин тугуудынь Улаан талмайн шулуун шала дээрэ хэбтэжэ байна. Зүүн тээшээ добтолһон немецко-фашистнуудай дээрмэдэлгын добтолгын эшхэбтэр эсэсынь энэ гээшэл!

Московско гарнизоной частьнуудай баярай маршые оборонын Арадай Комиссариадай сводно полк нээнэ. Манай армиин үнгэ шэмэгынь, эрхим кадрова командирнууд болохо сэрэгэй академинуудай һурагшад талмай дээрэ гараба. Хүн бүхэнэй шахуу үбсүүндэнь дайшалхы орденууд. Советскэ Союзай Геройнууд олон бии. Мэнэ һаяхан дайшалхы командирнууд ябаһан аад, мүнөө сэрэгэй хэрэгэй теориие шудалжа байһан хүнүүд ябана, ондо практическа баялиг дүршэлөө научна эрдэмтэй холбожо байһан, дайсанаа даража илаха Сталинска наукануудые өөрынгөө туг ба зэмсэг болгоһон хүнүүд ябажа байна.

Суворовско училищануудта һуралсаашад үнгэрэжэ, бүгэдэ ниитын зосоо баяр түрүүлнэ. Хара улаан формо үмдэһэн сагаан перчаткатай ерээдүйн офицернүүдэй нэгэ жэгдэ жагсаалтайгаар омог дорюунаар гэшхэлжэ гарахадань трибуна дээрэ альга ташалган нэрьенэ. Тэдэнэй дунда Серго Орджоникидзын хүбүүн, Гастеллын хүбүүн, Чапаевай аша хүбүүн ябалсана.

«Полюшко-поля» гэһэн танил мелодиин абяанууд талмай дээгүүр зэдэлбэ. Историческа музейн саанаһаа мори унаһан хүн-алдарта кавалерист генерал Кириченко гаража ерээ. Тэрэнэй морито сэрэгүүдэй ябаагүй газар гэжэ, оролсоогүй байлдаан гэжэ байхагүй! Тэдэнэр тугуудаа барижа, тачанкануудаа шэрээт тарган гоё моринуудые унажа. Улаан талмай дээгүүр хиисхүүлэн гарахадань хэдэн мянгаад хүнүүд альгаа ташажа амаршална.

Морито сэрэгүүдэй һүүлшын шеренгнүүд талмай дээрэһээ ябаад үнгэрөө. Оборонын Наркомадай сводно оркестр ГУМ тээшэ шэглэн ошобо. Мотоцинуудай нэгэ жэгдээр дүнгинэхэ абяан аалиханаар гарана. Секунд бүхэндэ улам ехэдэжэ, бури абяатай болоно.

... Мавзолейн трибуна дээрэһээ Советскэ Союзай Маршал Жуков, Улаан Армиин генеральна штабай начальник армиин генерал Антонов доошоо бууба. Тэдэнэр сэрэгэй атташейнүүдэй хажуугаар болон СССР-тэ һуугаа хариин гүрэнүүдэй сэрэгэй миссинүүдэй тушаалтаниие золгожо, хани халуунаар амаршалалсана.

Боевой техникын парад эхилээ. Автомашинанууд дээрэ һууһан зенитчигууд эгээн түрүүн харагдаа. Зенитнэ пулемёдуудай хажууда расчедуудынь жагсанхай. Хёрхо хурса ба айхые мэдэхэгүй пулемётчигууд, манай сэрэгүүд тыл болон базануудые дайсанай авиациһаа найдамтайгаар халхалһан байна. Манай зенитчигүүдэй үхэлтэ мэргэн буудалганууд хэдэн зуугаад немецкэ машинануудые газарта унагааһан байгаа. Танк буудаха артиллериин батарейнууд арбан хошоодоор нэгэ жэгдэ жагсаад ябана, эдэ буунууд һайрхагдаһан немецкэ королевскэ тигрнууд болон пантернуудые хяа бута сохиһон байха юм. Прожекторнэ установканууд, огторгой өөдэ шагааһан абяа бариха сэмгэнүүд ябана. Энэ хадаа армиин нюдэнийнь ба шэхэнийнь болоно.

Тэнгэ байгшад болбол улад зоной дунда «катюшанууд» гэжэ нэрлэгдэһэн гвардейскэ миномёдуудай үзэгдэхэдэнь нэрьемэ альга ташалгаар, баяр хүргэһэн хашхаралдаагаар угтанад. Илагша сэрэгшэд хадаа тэдэниие дайшалхы янзаар бэлэн болгоод москвичуудта харуулна.

Артиллериин батарейнууд хойно хойноһоон һубаран историческа музейһээ холодон ошоно. Бага, дунда зэргын ба ехэ калибрын буунууд, машинанууд дээрэ тэдэнэй расчедууд ябана. Дайсанай хэдэн жэлдэ түхеэрэгдэһэн инженернэ барилгын бүхэжүүлгэнүүдые хамажа хаяһан, металл ба бетоноор хүшагдаһан дотуудые үнэһэн тоборил болгожо, фашистска хэрэмүүдые хяа һамна буудаһан үхэр буунууд Улаан талмай дээгүүр ябажа гарана. Үнэхөөрөө дайнай бурхан болохо советскэ артиллери гэжэ илалта түгэлдэрөөр добтолжо ябаһан ябган сэрэгүүдтэ харгы гарган дайсанай бүхэжүүлгэнүүдые үй бута сохиһон байгаа.

Илалтын парад дээрэ советскэ артиллеристнүүд өөһэдынгөө һүрхэй һайн хүдэлмэриин аша үрые эли тодоор харуулба. Олонходо үхэр буунуудай сэмгэн дээрэнь гурбалжан хүшуунууд ба түхэреэн сахаригууд зурагданхай. Тэрэ хадаа өөһэдынгөө эшээн тээшэ манай сэрэгүүдые ошуулангүй, харгыень хааха гэжэ һэдэһэн немецүүдэй дот ба дзот гэхэ мэтын немецкэ бүхэжүүлгэ бүхэниие үгы хэхэдээ артиллеристнүүдэй зураһан тэмдэгүүд гээшэ.

... Гусеничнэ мөөритэй үхэр буунууд болон хэтэрхы хүндэ ехэ буунууд трибунын хажууһаа үнгэрнэ. Мотоциклистнүүдэй соединенинүүд, хуягта машинанууд Улаан талмай дээгүүр гүйдэлөөр гарана.

Улаан Армиин техническэ хүсэ шадалай энэ гайхамшаг парадай дүүргэлтэ дээрэ «Т—34», «ИС» гэһэн танкнууд ябажа гараа. Үхэр буунуудайнгаа сэмгэнүүдые огторгой өөдэ һүртэйгөөр шагаалгаад, тэдэнэр энэ дэлхэй дээрэ эрхим танкнуудаар Улаан Армияа зэбсэгжүүлһэн манай социалистическэ ажаүйлэдбэриин хүшэ һулдыень харуулан, Улаан талмай дээгүүр гайхамшагаар ябаад үнгэрбэ. Баһа Улаан Армиин дайшалхы техникын парадые дүүргэжэ гараһан самоходно ехэ буунууд болон хүндэ самоходно установканууд тэндэ байгшадай зосоо баяр гайхал түрүүлжэ дүүргэнэ.

Илалтын түүхэтэ парад дүүрэө. Тэрэ хадаа манай социалистическэ державын хүсэ шадалые ба фашистска Германиие хосоруулан дараһан манай советскэ буу зэбсэгэй хэзээдэ мүнхэ алдар суугай агуу ехэ демонстраци болобо гээшэ.

Илалтын парад болбол Эсэгэ ороноо хамгаалгын дайнай үедэ манай арад зоной, манай армиин агуу ехэ Сталинай ударидалгаар ябажа гараһан алдарта һайхан баатарлиг замайнь дүн болоно гэнэ. (ТАСС).

МТС-үүдэй мүрысөөн

ТРАКТОРНУУДАЙ ХҮДЭЛМЭРИ ТУХАЙ БМАССР-эй НАРКОМЗЕМЭЙ МЭДЭЭН

1945 оной июниин 20.

МТС-үүд	Тракторна хүдэлмэриин жэлэй түсэбөө дүүргэлтэ (процентээр)	15 хүсэтэй нэгэ трактораар дүүргэлтые ригдэһэниинь (процентээр)
1. Саянтын	91.0	224,0
2. Иволгын	71,9	158.4
3. Сэлэнгын	58,6	128.6
4. Хэжэнгын	58,1	132,7
5. Гашейн	58,1	109,0
6. Хонхолойн	56,6	112,6
7. Түнхэнэй	55,6	127,0
8. Курбын	54,3	118,3
9. Үдын	52,2	103,8
10. Эгэтын	51,1	93,3
11. Ехэ-Кударын	51,0	103,6
12. Селендумын	50.1	98,3
13. Бичурын	50,1	111,8
14. О.-Ключевскэ	49.9	95,6
15. Ново-Брянска	49,2	98,4
16. Суулгын	49,1	95,9
17. Куйтунска	48,7	74,7
18. Кыренскэ	48,5	110,8
19. Кабанскын	47,1	102.5
20. Бага-Куналейн	46.8	98,3
21. Хориин	45.1	91,4
22. Ториин	44.9	66,1
23. Итанцын	44.9	84,3
24. Тимлюйскэ	44.8	87,5
25. Жримскэ	41.6	77.9
26. Чесанын	39.8	73.4
27. Ушөөтэйн	38.9	78.0
28. Тарбагатайн	38.6	74.1
29. Сагаан Уһанай	38,4	75.5
30. Закаменай	32.5	48,9
31. Баргажанай	32.0	51,6
32. Ехэ-Куналейн	31,6	6[illegible]
33. Кяхтын	31,5	63,8
Хамта	49.6	96,7

Гектарай 300 пүүд үбһэнэй түлөө

Тельманэй нэрэмжэтэ колхоздо саг үргэлжын 4 герасимовска звено тарянажалай бригада бүхэнэй дэргэдэ эмхидхэгдэһэн байна.

Эдээн соо нүхэр Санжановэй звено сабшалангай газар үтэгжүүлхэ хүдэлмэри һайнаар ябуулжа түсгаар шалгарна. Энэ звеногой гэшүүд «Намаг» гэжэ газарай 250 гектар сабшалан апрель соо уһалһан байна. Мүнөө энэ участогаа хоёрдохёо уһалхаар бэлэдхэжэ байна. Тэрэшэлэн эдэнэр 30 гектарай шугы бургааһа ба модо шулуу сэбэрлээ.

Нүхэр Санжановай звено 4 гектар туршалгын участогһаа га бүриин 300 пүүд үбһэ хуряаха уялга абаад, үтэгжүүлгын хүдэлмэри һайнаар ябуулжа байха юм. Тиин, тус участогтаа га бүхэнэй 50—70 тэргэ хэмжээтэйгээр наг шэбхэ тараагһан байна.

Тэрэшэлэн нүхэр Дамбаевай хүтэлбэрилдэг герасимовска звено сабшалангаа хоёрдохёо уһалхаар түхеэржэ байнхай. 50 гектарта наг шэбхэ тараагһан ба даажа абаһан участогайнгаа шугы бургааһа болон модо шулуу сэбэрлэһэн байна.

Мүн нүхэд Батуев ба Эрдыниев гэгшэдэй хүтэлбэрилдэг герасимовска звенонууд сабшалангай үндэр ургаса хуряахын түлөө эршэмтэйгээр тэмсэжэ байха юм.

Тельманэй нэрэмжэтэ колхозой луговодууд шэнги сабшалангай үндэр ургаса хуряахын түлөө тэмсэжэ байһан түрүүшүүл Сэлэнгын аймаг соо ниилэдгүй олон. Эдэнэр адуу малаа шэмэтэй һайхан үбһэ тэжээлээр хангажа, атар тарган ондо орулха ба ашаг шэмыень дээшэлүүлхэ хэрэгтэ хормойгоо шужа оролонхой.

С. ШАРАПОВ.

Малшадһаа бүридэһэн луговодческо звено

ХОРИ. (**Манай корреспондентһээ**). Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой гэшүүд сабшалангай үндэр ургаса хуряажа, адуу малдаа тэжээлэй бата бэхи база байгуулхын түлөө үбэлһөө хойшо тэмсэнэд.

Колхозой амалажалай фермэ, гүүрт бүриин хүдэлмэрилэгшэдһөө бүридэһэн луговодческо звено эмхидхэгдэнхэй. Энэ звеное нүхэр Сангажапов хүтэлбэрилнэ. Эдэнэр үбэл-хабарай турша соо сабшалан дээрэ олохон тэргэ наг шэбхэ гаргаһан байха юм. Мүнөө энээнээ тараажа байнхай.

Тэрэшэлэн тус колхоз үбһэ хуряалгын машина зэмсэгүүдээ заһабарилга хаһа саг соонь эхилээд, 10 косилка, 3 морин тармуур бэлэн болгоо. Колхозой түмэршэ дархан Цыбик Намсарев хуряалгын бүхы хэрэгсэлнүүдые богони болзор соо эрхим шанартайгаар дүүргэхын түлөө ехэхэн оролдолго гаргана.

Ц. ГАРМАЕВ.

Хүхэ ногоондо һүрэг малаа таргалуулая

Манай фермын хүдэлмэрилэгшэд энэ жэлдэ ехэхэн амжалта туйлаба. Эрхим малшадай оролдосотой шударгуугаар ажаллаһан дээрэһээ гээлтэ хоролтогүйгөөр түл абаһан, адуу малаа таргалуулһан байнабди. Үнеэшэн Балжит Гылыкова 14 үнеэтэй аад, бүлтынь түрүүлээд, түлнүүдыень томо тобир мал болгожо байна. Должит Цыренова 15 үнеэтэй. Тиин түрүүлжэ абаһан 15 тугалаа элүүр тарганууудаар харууһална. Тэрэ хадаа 6 үнеэ ороондо оруулба. Үнеэшэд—малшадай шэн зоригто эршэмтэй шангаар ажаллаһанай ашаар 97 тугалаа нэгэшье толгой гарзагүйгөөр, бүлтынь элүүр тобироор тэжээжэ байнабди.

Энэ үбэлдөө малшад малай бэлшээлгэ зүбөөр хэрэглэһэн, һайнаар эмхидхэһэн дээрэһээ үнеэ бүрүүгээ тураангүй ондо оруулаа.

Сүүлшэдээ малай тоо толгойе олошоруулан үсхэжэ, тэрэнэй үгэхэ ашаг шэмые дээшэлүүлхэ зорилго бидэнэр урдаа табяад байнабди. Энэ зорилго бэелүүлхэ гол үндэһэмнай малай зунай бэлшээлгые зүбөөр эмхидхэхэ ябадалда байна. Хүхэ ногоон шэмэтэй, хүхэ ногоон хүшэтэй юм. Хүхэ ногоондо малаа таргалуулха ябадал мал үсхэхэ гүрэнэй түсэбые дүүргэжэ, малажалые хүгжөөжэ, малһаа гараха эдеэ хоолой зүйл болон арһа ноохо элбэгжүүлхэ, гидэһэниинь байна. Имагтал малай зунай бэлшээлгэ болбол энэ үбэлэй хахир хүндэ байдалда малажал дээрэ туйлаһан амжалтыемнай дүүрэн шидхэжэ гараха байна.

Үнеэшэд малай зунай бэлшээриин газар дээрэ малай байдал һэргээн заһаһан байна. Амгалантада 180-аад үнеэдэй байха хорёо хумһагууд, тугалай сарай хумһагуудые шэнэ газарта урилжа һэльбэн табяа. Мэгзын Үбэртэ 160 һубай үхэрэй хото хорёонуудые барижа, малшадай ороходо гэр табяабди.

Малаа һүрэглэжэ, адуулха малша бэрхэ колхознигуудые томилообди. Эрхим малшад Дарима Шираповна, Димид Пыбикова гэгшэд 90—90 үнеэ адуулна. Дулма Дугарова һубай үхэр харууһалжа байна. Тугал бүрүүнүүдые бэлшээхэ хүнүүд баһал томилогдонхой. Эдэ малшадта адуулха малынь тушаажа үгэхэдөө малай шэгнүүрые нэмэхэ, таргалуулха тушаа тодо даалгабаринуудые үгөөбди. Гадна таһалагдаһан бэлшээриин участогууд үбһэ ногоогоорше һайн. Таатай зохид уһалууряаршье һайн байна. Бэлшээриин газарые зүбөөр ба хүсэдөөр хэрэглэхэ тушаа малшад һайса оролдоно. Бидэнэр урдаа табигдаһан зорилгоёо нэрэтэй сото тойгоор бэелүүлхэ хүсэлэнтэйбди.

Лодой БАЛБАНОВ, «III Интернационал» колхозой МТФ-э даагша.

Түсэбһөө гадуур 500 пүүд загаһа бариба

Байкало-Кударын аймагай Красноярска сомсоветэй «1 Мая» гэжэ хүдөө-ажалай артелиин гэшүүд Верховно Главнокомандалагша нүхэр Сталинай Майн 1-эй приказда харюу болгон шэнэ-шэнэ уялганууды абаһан байна.

Тус артелиинхид хэлэһэн үгэдөө хүрэжэ, абаһан уялгануудайнгаа ёһоор, хараалагдаһан түсэбһөө гадуур 500 пүүд загаһа барижа гүрэндөө тушааба.

Харюусалгата редактор **Ц. Г. ГАЛСАНОВ.**

РЕДАКЦИ ба ХЭБЛЭХЭ ГАЗАРАЙ АДРЕС: г. Улан-Удэ. ул. Ленина, 35. (ТЕЛЕГРАФНА АДРЕС: Улан-Удэ. Үнэн) ТЕЛЕФОНУУД: ответ. редактора—23. АТС—1-80; зам. ответ. редактора—7-89, ответ. секретаря—3-23; отделов: партийной жизни и промышленности—7-89, сельского хозяйства—6-03, писем и переводов—6-03 (2 зв.); об'явлений—2-64 (2 зв.).

Н—00385. Типография Государственного газетного издательства при СНК БМАССР. Тираж 5.500.